

1. zasedání VK PP
28. ledna 1981

Z p r á v a

o činnosti Vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV
za rok 1980

I. Zhodnocení vlastní vědecko-organizační a ideové činnosti VK v roce 1980.

Činnost VK v roce 1980 probíhala podle schváleného plánu, vycházejícího z Plánu akčních opatření ČSAV do roku 1980, Plánu hlavních úkolů orgánů ČSAV na rok 1980 a vlastní dlouhodobé koncepce práce. V průběhu roku byl plán činnosti upřesňován, zejména aplikací závěrů XXXVIII. valného shromáždění členů ČSAV a rozpracováním "Opatření Vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV, vyplývajících z XV. plenárního zasedání ÚV KSČ". Důraz byl kladen na

- a) přípravu materiálů pro jednání presidia ČSAV,
- b) realizaci dvou rozšířených zasedání, věnovaných přípravě státního plánu základního výzkumu v 7.5LP a hodnocení současného stavu a perspektiv dalšího rozvoje vědních oborů pedagogiky a psychologie,
- c) projednání závažných témat ideologického a teoreticko-metodologického zaměření,
- d) zajištění významných vědeckých akcí doma i v zahraničí,
- e) průběžné řešení edičních otázek a postupné vypracování dlouhodobé koncepce ediční činnosti.

1. V souladu s plánem své činnosti projednalo Vědecké kolegium pedagogiky a psychologie ČSAV následující závažné koncepční a prognostické materiály :

- Zpráva o podílu vědy v ČSAV na realizaci Dokumentu o dalším rozvoji čl. výchovně vzdělávací soustavy". Materiál byl projednán a schválen na 27. zasedání presidia ČSAV dne

16. září 1980. K jeho vypracování bylo použito vyžádaných podkladových materiálů z 18. vědeckých kolegií ČSAV a souhrnného podkladového materiálu o účasti vědy v SAV. Jednotlivé části materiálu analyzují a hodnotí přínos dosavadní vědecko-výzkumné práce ústavů ČSAV k realizaci dokumentu, ať už formou řešení relevantních problémů v rámci výzkumných plánů ústavů, či formou připomínkových řízení, činnosti konzultativní a recenzní ve vztahu k obsahu jednotlivých vyučovacích předmětů, zapojení vědeckých pracovníků a pracovišť ČSAV do řešení otázek obsahové přestavby vysokoškolského studia, účasti na tvorbě učebnic, zapojení do komisí ministerstva školství ČSR atd. Materiál konečně formuluje náměty pro perspektivní prohloubení a zefektivnění účasti vědy v ČSAV na realizaci dokumentu. Na základě projednání uvedené zprávy presidiem ČSAV bylo uloženo vědeckým kolegiím a ústavům ČSAV i vědeckým společnostem při ČSAV zabezpečit jejich trvalou účast na realizaci přestavby výchovně vzdělávací soustavy.

- "Návrh zpřesnění koncepce činnosti Pedagogického ústavu J.A. Komenského ČSAV". Po zevrubném projednání ve Vědeckém kolegiu byl materiál schválen na 28. zasedání presidia ČSAV dne 14. října 1980. Materiál významně přispívá k růstu významu vědecko-výzkumné činnosti ústavu pro rozvoj pedagogické teorie, zefektivnění základního výzkumu v oblasti pedagogických věd, upřesnění postavení ústavu v systému společensko-vědních pracovišť ČSAV i ujasnění jeho postavení ve vztahu k výzkumným pedagogickým pracovištím resortu školství.
- "Stav a perspektivy rozvoje psychologických věd v ČSSR". Materiál byl původně připraven pro 30. zasedání presidia ČSAV, projednání však bylo přesunuto na 32. zasedání 10. února 1981. Elaborát analyzuje dynamiku změn funkce a úkolů psychologie v etapě výstavby rozvinuté socialistické společnosti a hodnotí úroveň psychologického bádání u nás ve srovnání s úrovní psychologie ve světě, zejména v ostatních socialistických zemích. Pozornost je věnována úrovni rozpracovanosti jednotlivých psychologických disciplín vzhledem k úkolům, které před nimi stojí a precizování předpokladů i hlavních směrů jejího

dalšího rozvoje, se zřetelem k potřebám společenské praxe, k prohlubování socialistického životního způsobu a upevňování socialistického vědomí pracujících.

- Z dalších významných koncepčních materiálů, kterými se kolegium podrobněji zabývalo, je namístě uvést "Výzkum osobnosti a činnosti jakožto komplexního dynamického systému", "Psychologie v ideologické práci", "Aktuální úkoly ekonomické psychologie a psychologie práce a jejich využití v praxi socialistické společnosti", "Význam popularizační činnosti a pedagogické propagandy v souvislosti s realizací přestavby výchovně vzdělávací soustavy" a "Problémy pedagogické a psychologické diagnostiky".

2. Vědecké kolegium pedagogiky a psychologie ČSAV realizovalo v roce 1980 dvě rozšířená zasedání, kterých se zúčastnili přední pracovníci obou vědních oborů i reprezentanti příbuzných vědních disciplín. Prvé z nich se uskutečnilo 23. dubna 1980. a bylo věnováno paralelně v pedagogické i psychologické komisi VK přípravě státního plánu výzkumu v 7.5LP. Byly zde projednány koncepce hlavních úkolů pedagogického a psychologického zaměření, precizovány jejich vztahy k ideovému zaměření úkolu stěžejního, byly řešeny otázky jejich vnitřní struktury i efektivní organizace plánovaných prací. Druhé rozšířené zasedání se uskutečnilo 29. října 1980 na téma "Stav a perspektivy rozvoje vědních oborů pedagogiky a psychologie". Zúčastnil se jej zástupce odd. společenských věd ČSAV doc.dr. J. Blahož, CSc. (zastupující akademika R. Richtu) a zástupce koordinátora stěžejního úkolu VIII-6 doc.dr. V. Čechák. Na reprezentativním fóru předních odborníků za účasti zástupce oddělení společenských věd presidia ČSAV a zástupce koordinátora stěžejního úkolu VIII-6 státního plánu výzkumu, byla uzavřena významná etapa dlouhodobé práce vědeckého kolegia, věnovaná péči o rozvoj vědních oborů a byly vytvořeny předpoklady pro kontinuování této činnosti na kvalitativně vyšší úrovni, v úzkém sepětí s plánovanými úkoly státního plánu výzkumu v 7.5LP.

3. Kromě rozšířeného zasedání a projednávání některých výše uvedených koncepčních materiálů, týkajících se rovněž stavu a perspektiv oborů pedagogika a psychologie, se touto problematikou systematicky zabývaly pedagogická a psychologická komise VK, které také o postupu svých prací podávaly průběžné informace. Byl vypracován soubor analytických a hodnotících materiálů ke všem psychologickým disciplinám a soubor podkladových studií k pedagogické vědě. Shrnující syntetické elaboráty budou výhledově využívány při zajišťování podmínek pro další rozvoj obou disciplín a vhodnou formou budou prezentovány širší odborné veřejnosti s cílem efektivněji mobilizovat badatelské rezervy.
4. Řešení ideových a světonázorových otázek pedagogiky a psychologie tvořilo organickou součást prací, věnovaných analýze stavů a rozvoje oborů, bylo mu věnováno patřičné místo při projednávání výše uvedených koncepčních materiálů apod. Stálo v popředí při vypracovávání koncepce všestranného zajištění vědecko-výzkumné činnosti v oblasti kritiky buržoazních ideologií v pedagogice a psychologii, kterou se kolegium zabývalo v souvislosti s přípravou státního plánu výzkumu na 7.5LP, s přípravou obsahového zajištění mezinárodního symposia a jednání Rady expertů k témuž tématu. Tato významná akce byla kladně hodnocena a přinesla některé nové podněty pro těsnější mezinárodní spolupráci v oblasti metodologie výzkumu utváření vědeckého světového názoru.
5. Značný význam připisovalo vědecké kolegium i otázkám popularizace. Projednalo význam popularizační činnosti a pedagogické propagandy, jakožto významné podmínky úspěšné realizace přestavby naší výchovně-vzdělávací soustavy. Vytýčilo úkoly, které stojí před pedagogikou a psychologií, pokud jde o rozvíjení a kultivaci pedagogického společenského vědomí. Uložilo koordinátorům a odpovědným řešitelům státního plánu výzkumu v 7.5LP soustavně sledovat pod tímto zorným úhlem problematiku popularizace.

6. Patřičnou pozornost věnovalo kolegium i činnosti Čsl. pedagogické společnosti při ČSAV a Čsl. psychologické společnosti při ČSAV. Provedlo hodnocení činnosti obou společností a posoudilo hlavní plánované akce. Zajméno je třeba uvést péči kolegia o zajišťování reprezentativní účasti čsl. psychologů na XXII. mezinárodním kongresu psychologů v Lipsku, projednání koncepce 5. sjezdu čsl. psychologů v Brně, převzetí záštity nad celostátní vědeckou konferencí Čsl. pedagogické společnosti při ČSAV "Učitel socialistické školy (úkoly pedagogických a psychologických věd při vědeckém výzkumu učitele socialistické školy, konané 1. prosince 1980.)"
7. Ediční otázky byly projednávány na většině zasedání Vědeckého kolegia v minulém roce. Vedle posuzování konkrétních návrhů byla předložena i dlouhodobá koncepce ediční činnosti v oborech pedagogika a psychologie, vycházející z analýzy stavu a perspektiv rozvoje vědních oborů. Tato koncepce bude průběžně upřesňována a inovována. Poslouží jako materiál, umožňující iniciovat vytváření kvalifikovaných autorských kolektivů pro vypracování potřebných publikací vysoké úrovně odborné i ideové. Kolegium rovněž přispělo k překonání některých obtíží způsobujících opožďování ve vydávání časopisu "Pedagogika", přišlo s iniciativním návrhem na jmenování nového vědecké redakční rady tohoto časopisu a vytýčilo základní směry a cíle jeho výhledové koncepce.
8. Významné místo v činnosti kolegia zaujímalo řešení otázek vědecké výchovy a vůbec zajišťování růstu efektivity výchovně vzdělávacího působení školy. Pokud jde o přípravu budoucích vědeckých pracovníků, byly formulovány náměty, týkající se spolupráce mezi školícími pracovišti ČSAV a resortů ministerstva školství v jednotlivých vědních disciplínách, plánování společných akcí pro pracovníky ve vědecké přípravě a rozšiřování i zkvalitňování kádru školitelů. Byla zdůrazněna nutnost zdokonalení systému kontroly v průběhu vědecké výchovy, zkvalitnění výběrového řízení, atestačních řízení apod. Pokud

jde o zajišťování efektivitu výchovně vzdělávacího působení socialistické školy, byly trvale sledovány úkoly i možnosti, vyplývající z "Dohody o spolupráci mezi MŠ ČSR a ČSAV", a to upřesňováním vztahů mezi státním plánem výzkumu a výzkumem resortním v intencích zvýšení podílu vědy a výzkumu na realizaci dokumentu o dalším rozvoji čsl. výchovně vzdělávací soustavy.

9. V oblasti mezinárodních styků se činnost vědeckého kolegia zaměřila v první řadě na posouzení obsahového i vědecko organizačního zajištění smluvní spolupráce v oblasti pedagogických a psychologických věd, zejména v rámci Smlouvy o vzájemné spolupráci mezi Akademií pedagogických věd SSSR a Čsl. vědeckými pedagogickými a psychologickými ústavy na zajištění kvalitního příspěvku československé delegace k úspěšnému průběhu 6. československo-sovětského semináře v Moskvě.
10. V uplynulém roce vědecké kolegium usilovalo, aby podstatná část jeho činnosti byla věnována zásadním otázkám koncepčním, prognostickým a ideovým. Plně tomu tak bylo na rozšířených zasedáních kolegia, na ostatních zasedáních se tento záměr dařil v nestejně míře, v závislosti na povaze zadaných úkolů jiného druhu. Celkově lze konstatovat, že koncepčním, prognostickým a ideovým otázkám bylo věnováno přibližně 65% času jednání VK.
11. V průběhu roku 1980 se uskutečnilo celkem 9 zasedání kolegia, z toho jedno v Bratislavě, spojené s tematickou exkurzí do vzorového učňovského závodu polygrafického průmyslu.
Průměrná účast členů na zasedáních byla 65,-%
Účast menší než 50% měl doc.dr. K.Hozman, CSc. - z důvodu dlouhodobé nemoci a akademik O. Pavlík - rovněž ze zdravotních důvodů.
Účast menší než 25% měl prof.ing.V. Císař, CSc. - značné zaneprázdnění plynoucí z výkonu funkce prvního náměstka ministra školství ČSR a doc.dr.T.Radil, DrSc. - nemoc a zahraniční pobyty.

II. Zásadní odborné problémy dalšího rozvoje vědních oborů pedagogika a psychologie

Zásadním odborným problémům rozvoje vědních oborů byla věnována podstatná část jednání pedagogické a psychologické komise VK, rozšířené zasedání VK a řada teoreticko metodologických referátů zařazených v minulém roce do programu jednání. Výsledky práce jsou shrnuty především v elaborátech "Stav a perspektivy rozvoje vědního oboru pedagogika (podkladový materiál pro rozšířené zasedání VK pedagogiky a psychologie ČSAV)" a "Stav a perspektivy rozvoje psychologických věd v ČSSR" (materiál zařazen do plánu 32. zasedání prezidia ČSAV).

Koncepce dalšího rozvoje vědního oboru pedagogika vychází ze skutečnosti, že analýza dlouhodobých tendencí rozvoje vědeckotechnické revoluce a perspektivních potřeb socialistické společnosti, obsažená ve stranických a státních dokumentech, konkretizující závěry XV. sjezdu KSČ, obsahuje i zvýšené nároky na úroveň vzdělání a na morálně politický provil pracujících. Význam takových požadavků, jako jsou orientace na špičkovou výrobu, uplatnění vysoké odbornosti, novátorství a využívání iniciativy pracujících ve výrobě, tvořivého potenciálu člověka, jeho odpovědnost a pracovní kázeň aj. nelze chápat pouze z hlediska ekonomického. Spolupodmiňují i základní koncepční přístup k plnění úkolů přestavby československé výchovně vzdělávací soustavy, prohlubují její ideově politický smysl, dávají jí neustále živý, dynamický, konkrétně historický obsah. V těsné souvislosti s tím je třeba vidět nezbytnost výrazného posílení orientace na rozvíjení vlastního oboru pedagogika, na řešení jeho základní teoretické a metodologické problematiky. Jedině tehdy, pozdvihnou-li se úroveň pedagogické práce na kvalitativně vyšší úroveň, odpovídající výše uvedeným požadavkům, může pedagogika plnit svou poznávací, přetvářecí a prognostickou funkci, realizovat svoji nezastupitelnou úlohu v procesu formování socialistické osobnosti a přípravy nastupující generace na život v rozvinutém socialismu. Mezi prioritní tematické okruhy, na které musí pedagogická věda především soustředit své výzkumné kapacity s cílem

podstatně přispět k dalšímu rozvoji československé výchovně vzdělávací soustavy patří především

- problematika inovace obsahu vzdělání a jeho struktury vzhledem ke společenským potřebám, rozvoji politického systému socialismu, rozvoji vědy, techniky a kultury,
- odhalování zákonité povahy výchovně vzdělávacích procesů, prohlubování jednoty výchovy a vzdělání, odhalování podmínek optimalizace těchto procesů,
- orientace k základním otázkám mravní, ideově politické a pracovní výchovy, řešení problematiky marxisticko-leninského světového názoru a spolu s tím utváření uceleného systému komunistické výchovy,
- problematice spojování školy se společenskou praxí se zvláštním zřetelům na pracovní výchovu, polytechnické vzdělání a profesionální orientaci při utváření socialistické osobnosti,
- problematika všestranné výchovně vzdělávací péče o dělnický dorost, přípravy mládeže pro dělnické povolání a upevňování vědomí její příslušnosti k tradicím a poslání dělnické třídy,
- řešení problematiky výchovy a vzdělávání dospělých v systému celoživotní výchovy člověka v rámci škol, mimoškolních zařízení, podniků, společenských organizací, prostředků masové komunikace apod., včetně řešení otázek permanentní sebevýchovy a sebevzdělávání,
- řešení klíčových otázek teorie a metodologie samotné pedagogické vědy, a to v úzké součinnosti s pedagogy SSSR a dalších socialistických zemí.

Všechny tyto otázky jsou těsně spjaty s osobností učitele a jeho funkcí ve výchovně vzdělávacím procesu; do popředí vystupuje potřeba komplexního řešení společenských podmínek jeho práce a života, systém a úroveň přípravy učitele i problematika péče o jeho zdraví.

V souvislosti s analýzou perspektiv rozvoje oboru pedago-

gika třeba vidět i jeho prohlubující se diferenciaci, vznikání nových pedagogických disciplin a růst významu hraničních oborů, zejména pedagogické psychologie, pedagogické sociologie a pedagogické ekonomie. Narůstají i požadavky na růst interdisciplinární spolupráce při řešení aktuálních problémů pedagogické teorie a výchovně vzdělávací praxe.

Pozitivně je třeba hodnotit skutečnost, že byly vytvořeny základní předpoklady pro rozvoj mezinárodní spolupráce, jejíž význam pro perspektivy oboru se bude nadále zvyšovat. Nutno ovšem intenzivněji využívat možností vědecké přípravy, stáží a dalších forem studia mladých vědeckých kádřů v pedagogických institucích socialistických zemí, především SSSR.

Koncepce dalšího rozvoje vědního oboru psychologie vychází z existence společenské potřeby poznatků, majících psychologický obsah a z rostoucí úlohy subjektivního činitele při realizaci společenského, vědeckého, technického a kulturního pokroku. Dále je třeba brát v úvahu se všemi důsledky tu skutečnost, že se bude stále důrazněji i v psychologické sféře člověka prosazovat objektivní zákonitost dalšího zespoločňování práce, že zesílí tendence ke zvyšování vlivu globálních problémů světa na formování osobnosti s veškerou jejich rozporuplnou složitostí, že poroste význam problematiky rozvoje socialistického společenského vědomí a socialistického životního způsobu aj. Konečně je třeba vycházet i ze skutečnosti, že v příštích letech se zřejmě prohloubí rozpor mezi vnějšími požadavky na rozvoj psychologické vědy v Československu a jejími omezenými vnitřními možnostmi. Řešení tohoto rozporu předpokládá urychleně přistoupit k vytypování prioritních směrů posilování psychologického bádání.

Zajišťování dalšího rozvoje psychologie v Československu musí spočívat především ve zvyšování efektivnosti vědeckovýzkumné práce v oboru, což konkrétně znamená

- prosazením centrálního řízení vědeckovýzkumné i odborné činnosti v psychologii zabezpečit integraci vědeckovýzkumných programů a sjednocení veškeré odborné psychologické práce k realizaci hlavních požadavků současné společenské praxe a

tím překonat stále doznívající živelnost a roztržitost; z tohoto hlediska důsledně realizovat prioritní vědecko-výzkumné úkoly psychologie, vytypované a zformulované ve třech hlavních úkolech SPZV na léta 1981-85 v rámci stěžejních směrů VIII-6 a VII-5;

- urychleně dořešit problematiku užívání marxisticko-leninské teorie a metodologie při koncipování a realizaci vědecko-výchovné činnosti i v rutinní společenské praxi psychologů;
- systematicky prohlubovat koncepční a prognostickou činnost nejenom na obecné úrovni, ale též v rámci jednotlivých psychologických oborů;
- při plnění výše uvedených úkolů zabezpečovat stále těsnější napojování psychologického výzkumu i rutinní práce na výzkumy globálnější povahy, především výzkumy rozvoje společenského socialistického vědomí; přitom zvažovat i další možnosti prohloubení mezioborových vazeb;
- pečlivě propracovat postupy i procedurální a formální náležitosti převodu psychologických výzkumů do společenské praxe, resp. k jejich uživatelům;
- dosáhnout podstatné zkvalitnění publikace výsledků vědecko-výzkumné činnosti jako jednoho z jejích výstupů; za tím účelem věnovat velkou pozornost odělní činnosti se všemi souvisejícími aspekty; usilovat též o vytvoření fondu zahraniční odborné literatury (originály i překlady), zejména sovětské;
- v jednotě s řešením uvedených úkolů je nutno soustavně rozvíjet mezinárodní spolupráci (hlavně se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi formou multilaterálních i bilaterálních smluv, usilováním o založení mezinárodního ústavu psychologie v rámci socialistického společenství, usilováním o ustavení rady expertů pro koordinaci psychologických výzkumů v zemích RVHP apod.) zkvalitňovat vědeckovýzkumnou základnu a zvyšovat účinnost vědecké výchovy i uplatnění psychologů v klíčovách odvětvích socialistické společnosti.

V roce 1981 naváže Vědecké kolegium pedagogiky a psychologie na dosavadní výsledky své práce a bude kontinuálně pokračovat v plnění úkolů dlouhodobého charakteru (týkajících se stavu a dalšího rozvoje vědních oborů pedagogiky a psychologie, koncepce odliční činnosti, rozvoje mezinárodní spolupráce se socialistickými zeměmi, využívání Smlouvy o spolupráci mezi ČSAV a Ministerstvem školství ČSR aj.). Do plánu své činnosti zařadí projednání závažných aktuálních témat, jako kupř.

"60 let školské politiky KSČ", "Aktuální problémy přípravy dělnické mládeže na povolání a na život v rozvinuté socialistické společnosti", "Pedagogické a psychologické aspekty péče o tělesně postižené dítě", "Problém rozvoje osobnosti a jeho místo ve státním plánu výzkumu a v úkolech mezinárodní spolupráce". Rovněž je plánováno rozšířené zasedání Vědeckého kolegia věnované tématu "Vztah vědy a vzdělávacích obsahů" a vyjadřující jeho úsilí o navazování účinné spolupráce s dalšími kolegií a ústavy ČSAV při řešení naléhavých úkolů dalšího rozvoje naší vzdělávací soustavy. Centrální pozornost bude věnována rozpracování závěrů XVI. sjezdu KSČ pro další činnost kolegia, zejména se zřetelém k upřesnění koncepce a zajišťování plnění úkolů státního plánu výzkumu i plánu resortního a efektivního převádění dosažených výsledků do praxe.

Prof.dr. O. Baláž, DrSc. v.r.
předseda
Vědeckého kolegia pedagogiky
a psychologie ČSAV